

Recension av Bror Rönnholm.

Publicerad i Åbo Underrättelser 27.5.2003

Så nära men ändå...

S:t PETERSBURG - Metropolen runt hörnet

av Magnus Londen, Anders Mård, Milena Parland

Foto: Andrej Scherbakov-Parland

Omslag: Rikard Lassenius

Fischer & Co / Söderströms, 2003

286 sidor, ca 27 euro

"Kulturchock" är nästan det första ord som möter en, ett begrepp som tillsammans med underrubrikens "runt hörnet" säger något om den övergripande målsättningen för rese- och reportageboken "S:t Petersburg. Metropolen runt hörnet".

Det handlar alltså om tankefiguren "så nära men ändå så fjärran", en vinkel som trion Magnus Londen, Anders Mård och Milena Parland kan sägas ha något av den optimala balansen för att förverkliga – nämligen den mellan innanför och utanför, kunskap och nyfikenhet.

Londen har bakom sig två Sibirienresor beskrivna i boken "Resor i Sibirien" (1997) och ett halv års vistelse i S:t Petersburg, medan de båda andra har ryska hälfter och har bott cirka fem år vid Nevan, en tidsrymd som självfallet ger grundlig inblick, men ändå så pass kort tid att saker och ting ännu inte hunnit bli "självklara".

Dessutom kan de förmodas hålla utanförblicken levande genom att de arbetar inom Nevapress, en mediebyrå som bevakar S:t Petersburg och nordvästra Ryssland för nordisk massmedia.

Det är också ett mycket "samskrivet" team. Alla är i samma ålder (ca. 35), vilket bl.a. innebär att deras bild av Sovjet präglats av det sena 80-talets stämningar, och alla har en bakgrund i Helsingfors, som också fungerar som ett någon gång utskrivet och däremellan underförstått jämförelseobjekt.

Boken kan beskrivas som en kombination av reportagebok och reseguide. Det sistnämnda tar formen av vissa allmänna råd och adresser, förslag, lästips och länktips i samband med de olika reportagen. Några kartor (signerade Andrej Efimoff) utökar bokens användbarhet för turisten.

Boken uppläggnings är likaså tänkt ur en viss "turistvinkel". De nitton reportagen är uppdelade i sex temaavsnitt: Patriotism, Glamour, Skuggor, Vattenhål, Kosmopolis och Omdaning och inriktar sig således såväl på människorna som på arkitekturen och naturen i miljonstaden.

Det är inga skönmålningar, men heller inga skrämselfpropaganda som serveras, utan de tre skribenterna – liksom fotografen Andrej Scherbakov-Parland – försöker uppenbart ge en ärlig och realistisk bild av vad tillvaron i S:t Petersburg av i dag innebär, på gott och på ont och i all sin brokighet.

Med sina perspektiv som "bosatta främlingar" kan de också bjuda läsaren in till vardagssituationer som den tillfälliga besökaren inte får eller behöver möta, som när Mård skriver om livet i datjasamhället Kulakova och Parland om värmeproblemen i ett gammalt våningshus.

Bland annat här, men också annars, framkommer det i hur hög grad Ryssland ännu lever i ett brytningsskede och hur strukturer, strategier och mentaliteter som trängt in under sjuttio år fortfarande sätter sin prägel på den vanliga stadsbonds liv. Och konstigt vore det väl annars.

Fast vissa saker går ju avsevärt längre tillbaka en så, som t.ex. petersburgarnas stolthet över sin kulturhuvudstad och förakt för uppkomlingarnas penningstinna Moskva. För övrigt något (det enda?) som verkar förena alla kategorier i staden.

S:t Petersburg är en bok som bjuder på mycket välgjorda reportage, de flesta stöpta i en pålitlig och tacksamt töjbar form.

I centrum ställs oftast mötet med en person och med skribentens reaktioner och förhandsinställning lämpligt synliga som perspektivmarkörer. Från den punkten görs sedan länge och kortare utflykter, framförallt i historien, nå gon gång också geografiskt eller "etnografiskt".

Den här modellen varvas och/eller varieras sedan några gånger med mera personligt hållna och upplevelsebaserade berättelser.

Den historiska betoningen är central i boken och ingår i de flesta sammanhang. Det gäller förstås för några uttalat historieinriktade inslag, som artikeln om Leningrads belägring, Raskolnikovs kvarter och furst Mensjikov, men också i bilden av nutidens olika aspekter ingår det förflutna som en organisk del.

S:t Petersburgs förflutet som "Finlands näst största stad" får givetvis ett eget kapitel (med karta), och en finländare får också något av huvudrollen i artikeln om stadens unga klubbiv. Som påpasslig och informativ motvikt mot denna västerländska vinkel, gestaltas stadens mångkulturella prägel med porträttet av en tatarisk kvinna.

Det är många olika miljöer som läsaren tas med till i boken, t.ex. en fotbollsmatch, ett antal olika parker, ett spelkasino, en kommunalka (stor lägenhet som delas av flera familjer),

Kresty-fängelset, kyrkan, sovjettidens paradgata Moskovskij prospekt och andra stadsdelar, den ryska bastun.

Övergripande gäller att man breddar ordentligt i varje enskilt reportage. Så nöjer sig t.ex. inte Milena Parland med att beskriva den nya kafékulturen genom att sitta på kafé och prata med folk, utan det blir också en berättelse om matkulturen i det ryska hemmet och framförallt om "babusjkornas" idoga sätt att mata barn och gäster:

"En sann ryska pressar ner rätt efter rätt i sina gäster och på den saken håller hon tjock saftsoppa eller vodka i deras gap. Det är därför kaféerna i S:t Petersburg är så välbesökta. /.../ Hit flyr sedan lokala ungdomar och inackorderade utlänningar."

Nitton grundliga nedslag i den petersburgska verkligheten ger en bred och mångsidig bild, och betonar samtidigt brokigheten. Det är självfallet inte svårt att peka på områden som också kunde ha behandlats och lite roat noterar jag att trion sorgfälligt har undvikit de vanligaste av intervjuobjekten, nämligen myndigheterna.

Det är förståeligt med tanke på bokens vinkel och ton, men samtidigt lite synd. Med nitton utsikter från marknivån, hade det kanske ändå suttit bra med en tjugonde som mera övergripande t.ex. hade redogjort för de svårigheter staden har att kämpa med.

"S:t Petersburg. Metropolen runt hörnet" är en bok som man givetvis skall ta med sig på resan, men kanske har stört utbyte av genom att först läsa den hemma i lugn och ro. Den är en intressant, läsvärd och lärorik bok, fylld av information, men inte enbart i ordets trånga innebörd av hårda fakta, utan som element i levande och gripbara sammanhang.

Bror Rönnholm

bror.ronnholm@saunalahti.fi